

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2018|49 VAN 5 JULI 2018

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS CULTUURHISTORISCH LANDSCHAP VAN HET BOCAGELANDSCHAP LANGS DE GROTE NETE IN BALEN, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 13 JUNI 2018

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 5 juli 2018 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 13 juni 2018 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap van het bocagelandschap langs de Grote Nete in Balen. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) het afbakeningsplan, (c) het plan met aanduiding van de historisch permanente graslanden, (d) de fotoregistratie en (e) het inhoudelijk dossier.
2. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap van het bocagelandschap langs de Grote Nete in Balen vast. Het inhoudelijk dossier geeft aan dat dit dossier een ad hoc-bescherming betreft. De precieze aanleiding voor bescherming is aldus onbekend. De commissie vraagt dit verder te verduidelijken. Desalniettemin acht de commissie het geselecteerde gebied waardevol. Centraal door het gebied stroomt de Grote Nete. Het te beschermen gebied betreft het relict van een beekdallandschap met graslanden en houtkanten (bocagelandschap) en aan de rand ervan bomenrijen en akkers (coulissenlandschap). In het algemeen is het landschap gaaf en herkenbaar.

Artikel 1 somt de kadastrale percelen op die deel uitmaken van de bescherming en verwijst tevens naar het afbakeningsplan, het plan met aanduiding van historisch permanente graslanden en de fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werd gevoegd.

De commissie gaat akkoord met de voorgestelde afbakening en vindt het positief dat deze uitgebreid wordt gemotiveerd in het inhoudelijk dossier.

Wat betreft het plan met aanduiding van historisch permanente graslanden stelt de commissie vast dat dit niet overeenkomt met de afbakening van de historisch permanente graslanden en andere permanente graslanden onder de natuurwetgeving. Het inhoudelijk dossier geeft aan dat vanuit onroerend erfgoed een andere definitie van 'historisch permanent grasland' wordt gehanteerd. Dit is zeer verwarrend. Bovendien is het onvoldoende duidelijk in hoeverre afstemming werd gezocht met de aanduiding van historisch permanente graslanden in het kader van de natuurwetgeving (zie ook par. 4). Desalniettemin erkent de commissie dat het plan de onderbouwing van het inhoudelijk dossier kan ondersteunen.

Bijkomend merkt de commissie op dat één akkerlandperceel aangeduid werd als historisch permanent grasland omwille van het aanwezige microreliëf van afwaterings- en bevoeiingsgrachten en greppels. De commissie vraagt te onderzoeken of dit perceel inmiddels opnieuw in grasland werd omgezet en wijst er op dat in geval van een langdurige onderbreking moet geëvalueerd worden of de aanduiding als historisch permanent grasland nog van toepassing is.

3. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de erfgoedwaarden van het cultuurhistorisch landschap. De commissie erkent de ruimtelijk-structurende en historische waarde van het landschap, maar betreurt dat deze waarden slechts beknopt worden beschreven.

Daarnaast meent de commissie dat het gebied tevens een wetenschappelijke waarde heeft. In dit verband wijst de commissie op de hoge landschappelijke en natuurwaarde, alsook op de aanwezigheid van veen als belangrijke archeologische en landschappelijke informatiebron. De commissie vraagt aldus de wetenschappelijke erfgoedwaarde toe te kennen.

De commissie vraagt om ook de selectiecriteria, die in het inhoudelijk dossier afzonderlijk worden beschreven, mee op te nemen in de inleidende bepalingen van het beschermingsbesluit. Deze vormen immers een verdere onderbouwing van de toegekende erfgoedwaarden.

Artikel 2 beschrijft daarnaast de erfgoedkenmerken en –elementen van het cultuurhistorisch landschap. De commissie ondersteunt de opgenomen beschrijving.

4. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. De commissie merkt in de eerste plaats op dat er geen generieke beheersdoelstelling wordt opgenomen die het behoud van de erfgoedkenmerken en –elementen vooropstelt. De commissie vraagt in het bijzonder een doelstelling op te nemen inzake een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op het geheel wordt afgewogen en waarbij de draagkracht van het gebied niet wordt overschreden.

Specifiek pleit de commissie voor de opmaak van een geïntegreerd beheerplan. Dit wordt in het inhoudelijk dossier eveneens aanbevolen. De commissie vraagt om de opmaak van een geïntegreerd beheerplan expliciet op te nemen in artikel 3 van het ministerieel besluit. In het bijzonder wijst de commissie op de noodzaak om de beheersdoelstellingen af te stemmen met andere geldende wetgeving of doelen. Concreet verwijst de commissie naar de specifieke natuurdoelen voor het habitatrictlijngebied 'Bovenloop van de Grote Nete met Zammelsbroek, Langdonken en Goor' (BE2100040) en de regelgeving inzake bossen (m.n. het bosdecreet). Het Agentschap voor Natuur en Bos formuleerde bijvoorbeeld inhoudelijke criteria voor het kappen van bomen.¹ In het inhoudelijk dossier wordt daarnaast gewezen op een mogelijke impact van beheersmaatregelen in gebieden buiten de beschermingsperimeter (Most-Keiheuvel en De Vennen). Er wordt aanbevolen het beheer van deze natuurgebieden af te stemmen op de beheersdoelstellingen van het te beschermen gebied. De commissie wijst erop dat dit niet zomaar afgedwongen kan worden en benadrukt daarom het belang van een doorgedreven samenwerking en vroegtijdig overleg tussen de diverse actoren en overheden die actief zijn in het ruimere gebied.

Verder merkt de commissie op dat in artikel 3.3 (h) aangegeven wordt dat *'ernaar wordt gestreefd verruigde of beginnend verbossende percelen terug te zetten naar grasland, als dat nog met beperkte inzet van middelen mogelijk is'*. De commissie vraagt om de 'beperkte inzet van middelen' te duiden.

Tot slot worden in artikel 3 enkele verplichtingen geformuleerd. De commissie is van mening dat de beheersvisie per definitie uiting geeft aan een 'streven' en aldus moeten omschrijven welk globaal toekomstbeeld men met een bescherming beoogt. De beheersdoelstellingen kunnen volgens de commissie aldus nooit verplicht worden gemaakt. De commissie vraagt daarom de verplichtingen te herformuleren als doelstellingen.

¹ www.natuurenbos.be/inhoudelijke-criteria#1

5. Artikel 4 van de ministeriële besluiten formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van de te beschermen landschappen. De commissie kan deze voorschriften ondersteunen.
6. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. De commissie kan de opsomming van toelatingsplichtige handelingen ondersteunen.
7. Tot slot formuleert de commissie volgende bemerkingen bij het inhoudelijk dossier:
 - De in de Centrale Archeologische Inventaris vermelde aanwijzingen voor celtic fields worden in het inhoudelijk dossier als 'betwifelbaar' bestempeld. De commissie vraagt om hiervoor een motivering toe te voegen. Daarnaast merkt de commissie op dat in het inhoudelijk dossier wordt gesteld dat er geen archeologische vondsten bekend zijn uit het gebied. De commissie wijst erop dat gezien de landschappelijke ligging en de aanwezigheid van veen, archeologische resten uit diverse perioden kunnen voorkomen. Ook het inhoudelijk dossier geeft trouwens aan dat veen een belangrijke archeologische informatiebron is.
 - In het inhoudelijk dossier wordt een aantal keren verwezen naar negatieve effecten van het gevoerde natuurbeheer op het te beschermen cultuurhistorisch landschap. De commissie verwijst in dit verband naar haar opmerkingen in par. 4 en pleit nogmaals voor een vroegtijdige en doorgedreven afstemming met de diverse betrokken actoren om tegenstrijdige beheersdoelstellingen te vermijden.
8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als cultuurhistorisch landschap van het bocagelandschap langs de Grote Nete in Balen. De commissie vraagt:
 - De precieze aanleiding voor de bescherming te duiden;
 - De wetenschappelijke erfgoedwaarde toe te kennen;
 - De beschrijving van de selectiecriteria mee op te nemen in de inleidende bepalingen van het beschermingsbesluit, met name bij de beschrijving van de erfgoedwaarden;
 - In de beheersvisie een algemene beheersdoelstelling op te nemen inzake een geïntegreerde en duurzame aanpak. De commissie vraagt hierbij in het bijzonder aandacht voor vroegtijdig overleg in functie van het afstemmen van de beheersdoelstellingen met andere geldende wetgeving of doelen;
 - De opmaak van een geïntegreerd beheerplan expliciet in de beheersvisie op te nemen;
 - De verplichtingen in artikel 3 te herformuleren als doelstellingen;
 - Een aantal zaken in het inhoudelijk dossier verder te verduidelijken.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter